

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

<https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+109/2024>

Suomen museoliitto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025.

Museot ovat olleet viime vuosina erittäin suosittu kulttuuripalvelu, ja museoiden käyntimäärät ovat jatkaneet kasvua vuodesta toiseen koronavuosia lukuun ottamatta. Vuonna 2023 museoihin tehtiin Suomessa ennätykselliset 8,7 miljoonaa käyntiä.

Museoiden merkittävin rahoituslähde on valtion ja kuntien rahoitus, jotka yhteensä muodostavat noin 71 prosenttia museoiden rahoituksesta (Museotilasto, Museovirasto 2024). Museoiden omat tulot kasvoivat vuonna 2023, ja muodostivat 21,7 prosenttia museoiden tuloista. Lisäys johtuu pääasiassa museokäyntien lukumäärän kasvusta (Museotilasto, Museovirasto 2024). Museoilla on suuret kiinteät kustannukset, jotka johtuvat kokoelmien säilyttämisestä sekä museon ylläpitämiseen liittyvistä henkilöstökuluista, mikä selittää julkisen rahoituksen suurta osuutta ja välttämättömyyttä museoiden ylläpidolle.

Ammatillisten museoiden toimintaa rahoitetaan museolain (314/2019) perusteella. Ammatillisten museoiden käyttökustannuksiin myönnettävän valtionosuuden tavoitteena on edistää kulttuuriperinnön kattavaa tallentamista sekä monipuolisten, alueellisesti kattavien ja yhteisölleen merkittävien museopalveluiden saatavuutta.

Hallituksen esitys valtion vuoden 2025 talousarvioksi sisältää 73 henkilötyövuoden leikkauksen museoiden valtionosuusrahoitukseen. Vielä ei ole tiedossa, kuinka leikkaukset kohdennetaan. Leikkauksilla voi olla merkittäviäkin vaikutuksia ennestään niukoilla resursseilla toimivaan museoalaan. Museoalalla ja museoiden toimintaedellytyksissä on polarisaatiota, minkä vuoksi leikkausten kohdentumisen vaikutukset museoihin eivät ole kaikille yhtäläiset. Niukimmin resursoitujen museoiden kohdalla leikkaukset voivat uhata toiminnan jatkuvuutta.

Valtionrahoituksen vähenemisen lisäksi useat kunnat ovat ilmoittaneet tarpeesta sopeuttaa budjettiaan ja vähentävänsä tai pohtivansa museoiden rahoituksen vähentämistä. Missä laajuudessa kuntien sopeutukset tulevat kohdentumaan museoiden tukeen, tullaan näkemään tulevina vuosina.

Suomen museoliitto teki elokuussa 2024 ammatillisesti hoidetuille museoille barometrikyselyn, jossa tiedusteltiin mahdollisten leikkausten vaikutusten kohdentumista. Barometrivastausten mukaan leikkaukset tulevat vaikuttamaan mm. näyttelyiden aukioloaikoihin, näyttelyiden määrään ja ilmaiskäyntien määrään sekä johtamaan henkilökunnan vähennyksiin.

Suomessa on museolain toimeenpanon tueksi laadittu Museopoliittinen ohjelma (OKM 2018:11), joka ulottuu vuoteen 2030. Ohjelmassa museot nähdään asiantuntijoina, kumppaneina ja mahdollistajina. Ohjelma fokusoi museoiden kykyyn tarjota elämyksiä ja tietoa, sekä niiden luomiin mahdollisuuksiin luovuudelle, sivistykselle, identiteettien rakentumiselle ja muutosten ymmärtämiselle. Museoilla nähdään olevan tärkeä tehtävä kulttuurisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunnan rakentamisessa ja hyvinvoinnin edistämisessä. Näin museot myös mieltävät itsensä.

Ohjelmassa myös tunnistetaan museoiden rooli alueiden vetovoimaisuuden ja elinvoimaisuuden kehittämisessä. Ohjelman visio on, että vuonna 2030 Suomessa on Euroopan ajankohtaisimmat museot ja innostuneimmat asiakkaat.

Museopoliittista ohjelmaa ei mainita hallituksen esityksessä valtion vuoden 2025 talousarvioksi. Sen sijaan vuoden 2025 toiminnan kohdalla viitataan mm. kulttuuriperintöstrategian ja kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanoon. Mikä on Museopoliittisen ohjelman suhde kulttuuriperintöstrategiaan ja kulttuuripoliittiseen selontekoon? Jatketaanko Museopoliittisen ohjelman toimeenpanoa, vaikka resurssit niukkenevat? Asiakirjojen keskinäinen suhde ja niiden sisältöjen ja tavoitteiden koordinaatio olisi hyvä selkeyttää.

Suomen museoliitto on antanut lausunnon luonnoksesta kulttuuripoliittiseksi selonteoksi. Museoliiton huoli selontekoluonnoksessa kohdistuu siihen, että selontekoluonnoksessa museoiden ja muun kulttuuriperinnön merkitystä tai elinvoimavaikutuksia ei riittävästi tunnisteta ja joiltain osin selonteko on museoalan näkökulmasta selvästi puutteellinen. Tämä yhdistettynä yllä mainittuun epäselvyyteen suhteessa Museopoliittiseen ohjelmaan herättää huolen siitä, kuinka museot on ymmärretty ja huomioitu kulttuuripoliitiikan kehittämisen kokonaisuudessa.

Museoita tulevat koskemaan Museoviraston toimintaan ja talouteen kohdistuvat supistukset. Kokonaisuutena museoala tulee joutumaan aiempaa vaikeampaan tilanteeseen, samalla, kun sen tulisi selviytyä digitalisaatiomurroksesta, kyetä kasvattamaan omarahoitusosuutta ja kyetä palvelemaan museokävijöitä ja muita museoiden asiakkaita, kuten tutkijoita, sekä huolehtimaan kulttuuriperinnön dokumentoinnista tässä ajassa. Museoalalla säästöillä on pitkäaikaisia vaikutuksia, sillä päätökset kulttuuriperinnön karsimisesta tai tallentamatta jättämisestä ovat pysyviä.

Rahoituksen supistuminen ja museoille osoitettavien henkilötyövuosien vähentäminen tulee vaikuttamaan myös museoalan työllisyyteen eli lisäämään työttömyyttä.

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2025 sisältää leikkauksia myös valtionavustuksiin, kuten kulttuuritilojen investointiavustuksiin ja valtakunnallisten järjestöjen rahoitukseen. Ensiksi mainittu tulee lisäämään kulttuuriperinnön korjausvelkaa ja jälkimmäinen vaikeuttamaan kulttuurialojen valtakunnallisten järjestöjen, kuten myös Suomen museoliiton, toimintaa.

Taidemuseoiden osalta hallituksen esitystä valtion vuoden 2025 talousarvioksi voi pitää hieman parempana kuin museoalan yleensä, johtuen siitä, että Kansallisgallerian

rahoitukseen ei kohdistu leikkauksia ja että Museoviraston myöntämä museoiden näyttelypalkkioavustus säilyy.

Museoilla on suomalaisessa yhteiskunnassa suuri merkitys. Ne sivistävät ihmisiä, antavat sisältöä vapaa-aikaan, tuovat elinvoimaa paikkakunnille ja toimivat kulttuurimatkailun vetureina. Museoilla on keskeinen rooli myös huoltovarmuudessa identiteetin rakentajana ja resilienssin kasvattajana. Museot luovat, menneisyydestä ammentaen ja ajankohtaisia kysymyksiä käsitellen, ihmisille näköaloja tulevaan ja tukevat ihmisten maailmankuvan muodostumista ja kestävien ratkaisujen löytymistä aikamme kriittisiin kysymyksiin. Museoliitto kantaa huolta siitä, että valtiontalouden leikkaukset eivät kohdistu kohtuuttomasti museoihin ja kulttuuriperintöön, jolla on kansalaisille ja Suomen elinvoimaisuudelle mahdollisesti ymmärrettyä suurempi merkitys.

11.10.2024

Petra Havu

toimitusjohtaja

Suomen museoliitto